

**MONUMENTEN
INVENTARISATIE
PROJECT**

Ten geleide

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk opgezet project met het doel om in betrekkelijk korte tijd - 5 jaar - een inventarisatie te verkrijgen van bouwkunst en stedenbouw uit de periode 1850-1940. De uitvoering van het project wordt verzorgd door de provincies. In Gelderland heeft de provincie de Stichting MIP-Gelderland opgericht, die belast is met de uitvoering van het project.

In Gelderland wordt het MIP uitgevoerd conform de Gelderse streekplanning: Midden-Gelderland, Oost-Gelderland, Veluwe en Rivierenland. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt per gemeente geïnventariseerd.

Het eindprodukt, waarover de gemeenten de beschikking krijgen, bestaat uit 3 rapporten, te weten een regiobeschrijving, een gemeentebeschrijving en een inventarisatierapport.

In de regiobeschrijving wordt op hoofdlijnen een schets gegeven van ontwikkelingen die bepalend zijn geweest voor de ruimtelijke kwaliteit, i.c. bouwkundige en stedenbouwkundige karakteristieken, uit de periode 1850-1940 in het inventarisatiegebied. Het betreft veelal ontwikkelingen en karakteristieken die behalve van lokaal belang ook een boven-lokaal belang vertegenwoordigen.

In de gemeentebeschrijving, die kan worden beschouwd als een verfijning die betrekking heeft op een deel van het grondgebied van de regiobeschrijving, worden op beknopte wijze de voornaamste historisch-geografische, sociaal-economische, bouwkundige en stedenbouwkundige ontwikkelingen uit de periode 1850-1940 weergegeven.

In dit verband dient hoofdstuk 4.5. *Karakterisering geïnventariseerde bebouwing* afzonderlijk te worden genoemd. Het betreft een hoofdstuk dat als "schakel" fungeert tussen het beschrijvende en het inventarisatiegedeelte, te weten het inventarisatierapport.

Het inventarisatierapport voorziet in een beknopte weergave per gemeente van de gebouwde omgeving uit de periode 1850-1940 in de vorm van objecten en complexen op basis van de uitgewerkte MIP-formulieren.

Hoewel de 3 rapporten afzonderlijk kunnen worden gelezen, verdient het aanbeveling het inventarisatiegedeelte niet los te zien van het beschrijvende gedeelte en omgekeerd.

Blad : 2
Betreft : Ten geleide (vervolg)

Met betrekking tot het gebruik van de MIP-eindprodukten dient het volgende te worden opgemerkt.

Bij schrijven d.d. 21 september 1989 - nr. WZ89.59395 - WZ/CE404 is de provincie Gelderland accoord gegaan met de samenwerkingsovereenkomst, zoals opgesteld van rijkswege bij schrijven d.d. 11 augustus 1989, nr. U-172.612, inzake de uitvoering van het Monumenten Inventarisatie Project in Gelderland.

In artikel 8 van bedoelde overeenkomst is het gebruik van de eindprodukten geregeld. Dit artikel luidt als volgt:

"Artikel 8. Gebruik eindprodukten

1. De Provincie is evenals de Rijksdienst ook nadat de eindprodukten als bedoeld in artikel 1, leden a t/m e (*) zijn opgeleverd gerechtigd deze eindprodukten, geheel of gedeeltelijk voor eigen gebruik aan te wenden, te vermenigvuldigen of te publiceren, dan wel, al dan niet tegen financiële vergoeding, voor gebruik aan derden beschikbaar te stellen.
2. De Provincie maakt met derden die zij bij de uitvoering van het Project betreft zodanige afspraken, dat hen niet de bevoegdheid toekomt, bv. door een beroep op hun toebehorende auteursrechten, in het in het eerste lid omschreven gebruik, geheel of gedeeltelijk te beletten of te belemmeren.
3. De Rijksdienst en de Provincie bevorderen de totstandkoming van openbare publicaties over jongere bouwkunst en stedenbouw uit de periode midden 19e eeuw - Tweede Wereldoorlog."

Wij verzoeken u bij het gebruik van de eindprodukten de geraadpleegde bron(nen) te vermelden.

OOST-GELDERLAND

GROENLO

gemeentebeschrijving

Monumenten
Inventarisatie
Project

GEMEENTEBESCHRIJVING

GEMEENTE GROENLO

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1. <u>INLEIDING</u>	3
2. <u>BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK</u>	6
3. <u>INFRASTRUCTUUR</u>	8
4. <u>NEDERZETTINGSSTRUCTUUR</u>	10
4.1. Algemeen	
4.2. Functionele ontwikkelingen - periode 1800-1850 - periode 1850-1900 - periode 1900-1940	
4.3. Stedebouwkundige structuur: - Groenlo - Verspreide bebouwing	
4.4. Ontwikkelingen na 1940	
4.5. Karakterisering geïnventariseerde bebouwing	
4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Groenlo 1850-1940	
4.7. Bijzondere gebieden	
<u>GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN, KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR</u>	19

1. INLEIDING

De gemeente Groenlo bevindt zich in het inventarisatiegebied Oost-Gelderland en heeft een oppervlakte van 941 hectare. Wat oppervlakte betreft is Groenlo de kleinste gemeente in de Achterhoek. De gemeente Groenlo bestaat uit de hoofdkern Groenlo (zie afbeelding 1).

De Slinge vormt een deel van de zuidoostgrens en zuidwestgrens van de gemeente Groenlo. De Steenbeek vormt een deel van de zuidoostgrens van de gemeente.

De gemeente Groenlo grenst aan de gemeenten Lichtenvoorde en Eibergen.

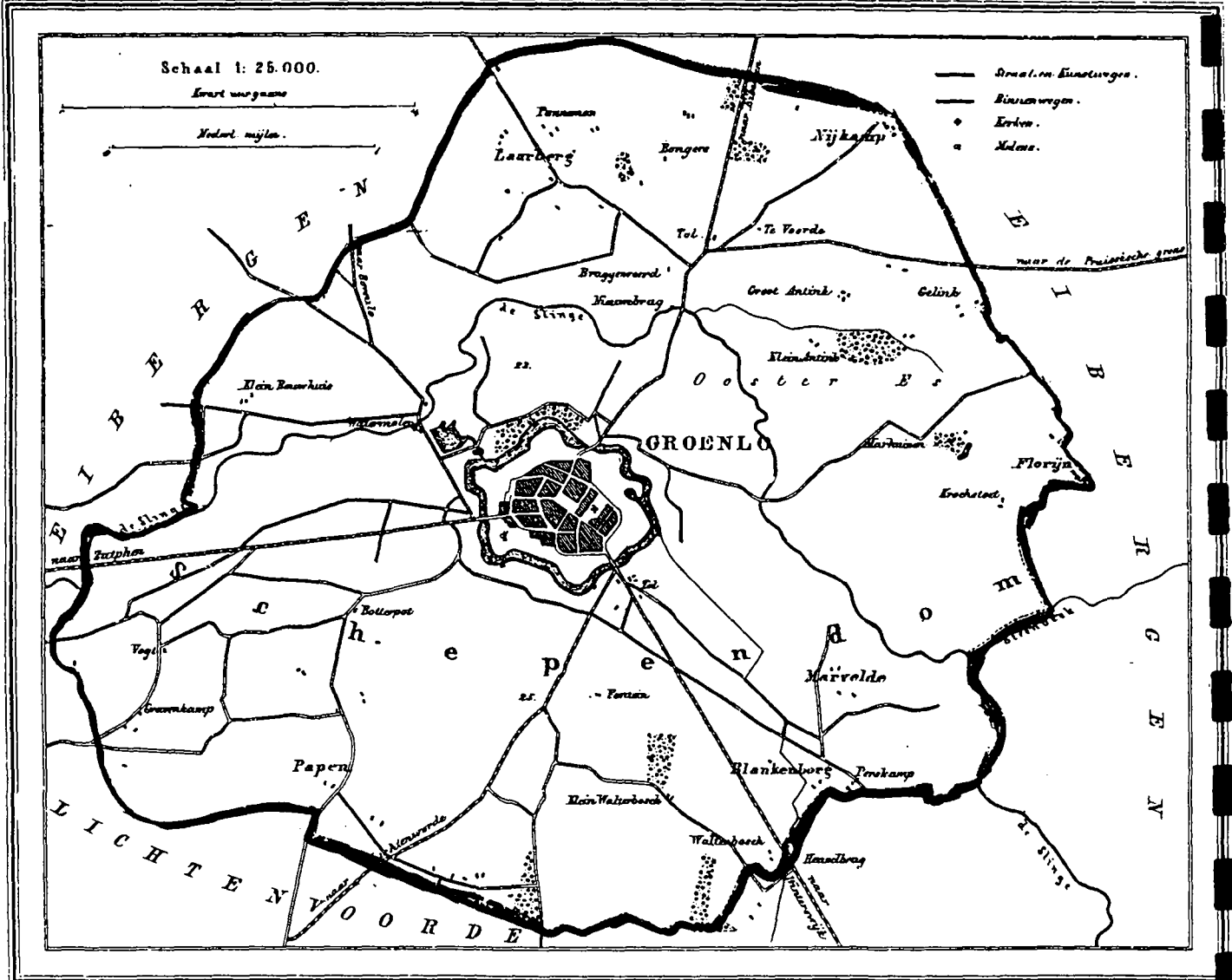
De gemeente Groenlo is gedurende de periode 1850-1940 een plattelands-gemeente met een verstedelijkt karakter gebleven. De textielindustrie, de baksteenindustrie en de voedingsmiddelenindustrie vormden de belangrijkste takken van industriële nijverheid.

Op 1 januari 1990 telde de gemeente Groenlo 8.927 inwoners.

Afbeelding 1
Gemeente Groenlo, 1865

PROVINCIE GELDERLAND.

GEMEENTE GROENLO.

1865.

308 Bunders. 1550 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

Afbeelding 2
Indeling dorpsgebieden en gemeenten

VERKLARING

- — — oude dorpsgrenzen (± 1790)
- - - - - buurtschappengrenzen
- gemeentegrenzen (juni 1985)

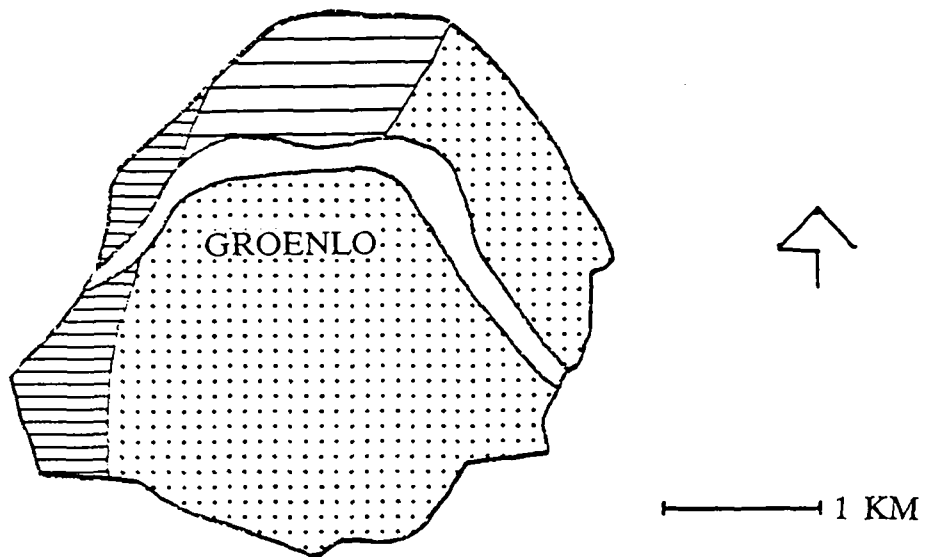

2. BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK

Gedurende het Krijt is in de oostelijke Achterhoek het Oost-Nederlands Plateau ontstaan door tectonische bewegingen. In het Vroeg-Pleistoceen heeft de Rijn grindhoudende zanden in het noorden van de gemeente Groenlo gedeponerd. Tijdens de Weichsel-ijstijd zijn dekzanden door de overwegend westenwind op en ten westen van het plateau neergelegd (zie afbeelding 3). Talloze beken hebben zich in het dekzandgebied ingesneden, waardoor een grillig reliëf is ontstaan. De Slinge heeft een breder dal geslepen en waarin klei is afgezet.

Afbeelding 3

Geomorfologische kaart gemeente Groenlo

- Oost-Nederlands Plateau met dekzandgronden
- Oost-Nederlands Plateau met grindhoudende dekzandgronden
- Rivierdal van de Slinge, kleihoudend
- lager gelegen dekzandgebied

Het grondgebruik in de periode 1850-1940 heeft betrekking op de dekzandgronden en het rivierdal. Nagenoeg het gehele buitengebied dat bestaat uit dekzandgronden is omstreeks 1900 als akkerland in gebruik. Men heeft er vooral rogge geteeld en in mindere mate aardappelen. De teelt van boekweit is rond de eeuwwisseling sterk afgenomen. Grasland en enkele heidepercelen zijn aan te treffen in nattere terreingedeelten (lager gelegen dekzandgebied, gebied ten oosten van de Slinge). In de loop van de 20e eeuw heeft het bouwland grotendeels plaats gemaakt voor grasland en verstedelijking. In en langs het rivierdal werd leem gewonnen ten behoeve van steenfabrieken. De afwatering is, mede gelet op het afnemend hoogteverschil van zuidoost naar noordwest in de Achterhoek, in het algemeen op het noordwesten gericht.

De overgang tussen Oost-Nederlands Plateau en het lager gelegen dekzandgebied bedraagt ca. 5 meter. Mede als gevolg van de wisselende doorlaatbaarheid van de bodem vertoont de grondwaterstand in het overgangsgebied een grillig patroon. De Slinge, die verschillende keren gekanaliseerd is, onder meer in het kader van de verdedigingswerken rondom Groenlo, heeft een slingeren verloop. Het kavelpatroon is mede als gevolg van de wisselende doorlaatbaarheid van de bodem onregelmatig blokvormig.

Groenlo is gelegen op de overgang van Oost-Nederlands Plateau naar het lager gelegen dekzandgebied in de Achterhoek. De Slinge snijdt deze overgang. Groenlo bezat een strategische ligging, die mede te danken was aan de ligging van nabijgelegen omvangrijke heiden en venen (Lievelder Veld, het Meddose Veld).

3. INFRASTRUCTUUR

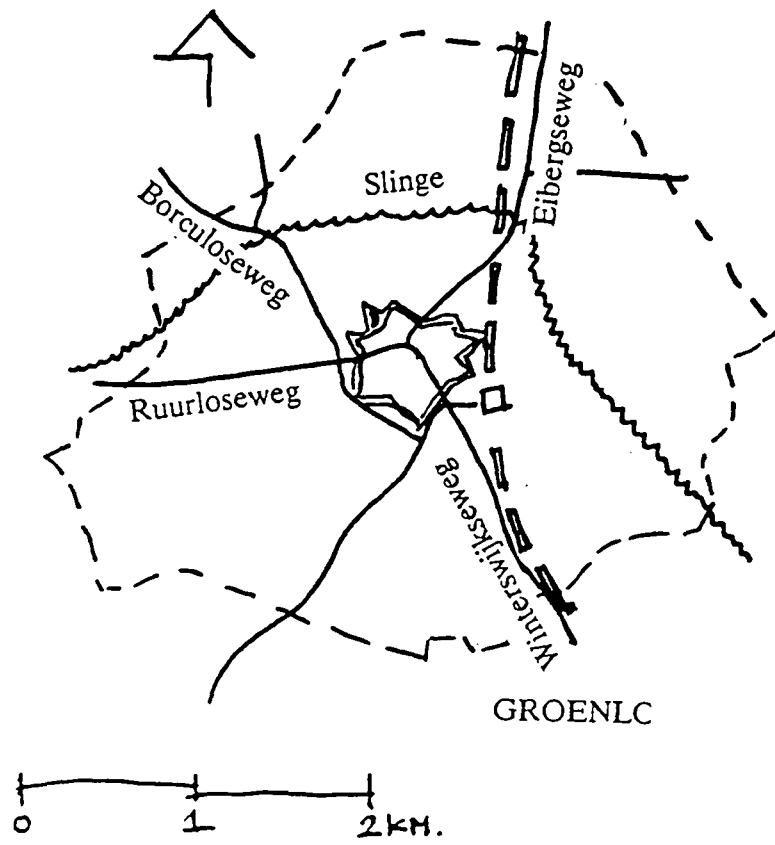
Reeds in de Late Middeleeuwen lag Groenlo aan de Hessenweg die van Deventer, via Borculo en Winterswijk naar Borken liep. Omstreeks 1832 is deze verbinding van een verharding voorzien. De wegen naar Eibergen, Ruurlo en Lichtenvoorde zijn omstreeks 1860 verhard. Met de verharding van de weg naar Lichtenvoorde was een goede verbinding tot stand gekomen met Aalten en Bocholt (Duitsland). Groenlo kent een radiaal hoofdwegenpatroon.

In 1884 werd de spoorlijn Winterswijk-Groenlo-Eibergen-Neede geopend. In Groenlo werd een station gebouwd. Kort voor de Tweede Wereldoorlog werd deze lijn voor personenvervoer opgeheven. Tussen omstreeks 1875 en 1945 heeft tussen Groenlo en Zuilhoek een smalspoorlijn gelegen, in eigendom van een Groenlose steenfabriek. De H.S.M. (Hollandsche Spoorweg Maatschappij) opende in 1883 een tramdienst op Lichtenvoorde. In 1911 werd de tram vervangen door een omnibus. De Groenlosche Tram (G.T.) heeft vervolgens in 1915 de omnibusdienst omgezet in een tramdienst, totdat de G.T. in 1934 door de G.T.W. (Geldersche Tramwegen) - thans G.S.M. (Gelderse Streekvervoer Maatschappij) - werd overgenomen. In 1922 opende de G.T. een busdienst op Lichtenvoorde. De Geldersch-Westfaalsche Stoomtramweg Maatschappij opende in 1908 een tramdienst op Lichtenvoorde. Busdiensten werden geopend op Lichtenvoorde (1924), Terborg (1933) en Doetinchem (1934). Andere busdiensten zijn geopend door de Z.E. (Tramweg Maatschappij Zutphen-Emmerik) (Ruurlo 1933, Winterswijk 1933) en de G.T.W. (Winterswijk-Enschede 1937).

De Slinge heeft afgezien van zijn afwateringsfunctie, ook enige betekenis als waterweg gekregen. Omstreeks 1970 is de Slinge bij Groenlo gekanaliseerd. In de Slinge zijn na de oorlog een sluis en een stuw aangelegd. Eerder is de Slinge afgetapt teneinde de stadsgracht om de verdedigingswerken van Groenlo van water te voorzien.

In 1908 werd aan de zuidkant van Groenlo een gasfabriek geopend. In 1924 werd Groenlo aangesloten op de provinciale electriciteitsvoorziening van de P.G.E.M. is in 1924 tot stand gekomen. In 1934 werd Groenlo aangesloten op het waterleidingnet van de W.O.G. (N.V. Waterleiding Oostelijk Gelderland).

Afbeelding 4
Belangrijkste wegen gemeente Groenlo omstreeks 1930

4. NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

4.1. Algemeen

Op een hoger gelegen rug langs de Slinge is in de Vroege Middeleeuwen een essencomplex ontstaan. De nabij gelegen nederzetting Grunloh is in 1188 schriftelijk vermeld. De brink van de nederzetting heeft gelegen nabij het St. Callixtus op de markt. Omstreeks 1235, wanneer Groenlo in handen is gevallen van Gelre (voorheen van Borculo), is een stadsmuur tot stand gekomen. In 1277 heeft Groenlo stadsrechten gekregen. Onder meer voor de bouw van versterkingen werden steenbakkerijen in de directe nabijheid opgericht. Tussen 1576 en 1813 is een garnizoen gelegerd geweest in Groenlo. Naast de steenfabricage en het garnizoen kan vermeld worden dat in de 17e eeuw bierbrouwerijen werden opgericht. De textielnijverheid werd in de 17e en 18e eeuw belangrijk. Groenlo beschikte in die tijd over vele huisweverijen. In 1798 was één op de drie Grollenaren in het textielvak werkzaam.

4.2. Functionele ontwikkelingen

Periode 1800-1850

De nijverheid is gedurende de eerste helft van de 19e eeuw op ambachtelijk niveau blijven steken. Kleine bedrijven produceerden bier, koffie, mutsen, borstels, hoeden, petten, instrumenten, manden, messen en stoelen. Tevens werd een aantal looierijen, spinnerijen, weverijen en ververijen opgericht. De huisweverij ontwikkelde zich tot een belangrijke tak van nijverheid. De vestingstatus werd in 1813 opgeheven, waarna het garnizoen is vertrokken. Een ringvormig gebied binnen de wallen bleef onbebouwd.

Periode 1850-1900

Omstreeks 1850 werd een begin gemaakt met het slopen van de wallen rondom de stad. Ook in 1878 zijn verdedigingswerken opgeruimd ten behoeve van de aanleg van de spoorverbinding Winterswijk-Neede (1884), waarna een begin werd gemaakt het onbebouwd deel binnen de wallen te bebouwen. De aansluiting op het spoorwegennet lijkt mede een impuls te hebben gegeven voor het verdwijnen van de huisweverij, ten gunste van de opkomst van fabrieken. De industrialisatie bleef evenwel beperkt in omvang. Er is sprake geweest van fabricage van schoenen, enveloppen en meubels. Voorts werden enkele weverijen en een steenfabriek opgericht. Het aantal werknemers bleef gering. In 1893 werden gemeentegronden verkocht. Bierbrouwerij "De Klok" overleefde aan het eind van de 19e eeuw het proces van bedrijfsconcentratie waarvan vele kleine bedrijven het slachtoffer werden.

Periode 1900-1940

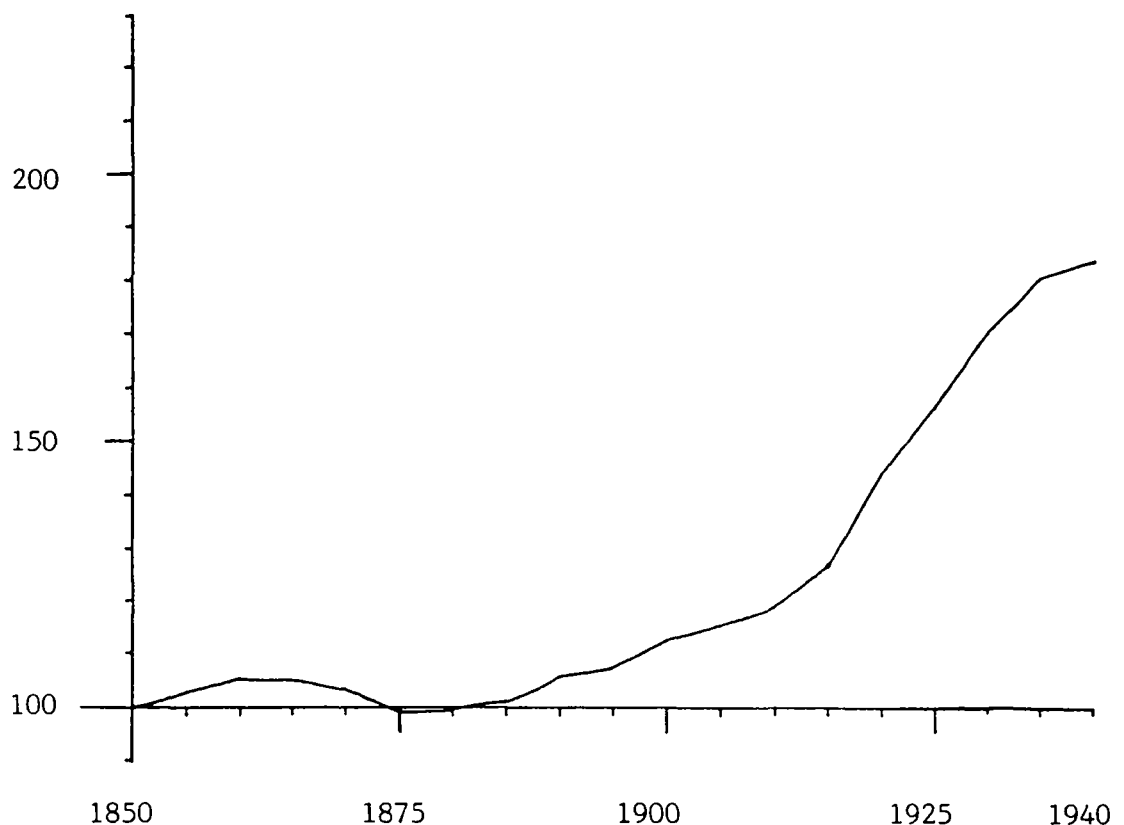
Tussen 1850 en 1940 en met name na 1900 vond een verdubbeling van het inwonertal van de gemeente Groenlo plaats (zie afbeelding 5). De natuurlijke bevolkingsgroei werd voor slechts een beperkt gedeelte gecompenseerd door het vertrekoverschot. De bedrijvigheid in de gemeente was grotendeels op lokale verzorging gericht. Er is sprake geweest van een toenemende diversiteit in de industriële sector, die echter van beperkte omvang was.

De werkgelegenheid in de industrie is voor stedelijke begrippen gering te noemen. Een tricotagefabriek en een schoenenfabriek telden de meeste arbeidsplaatsen (ca. 200 tezamen), gevolgd door een steenfabriek. Het aantal werknemers in deze fabrieken daalde tussen 1900 en 1940. Hetzelfde geldt voor enkele kleinere bedrijven, zoals de linteriefabriek, de groentendrogerij en de weverij. In 1922 onderging bierbrouwerij "De Klok" uitbreiding na fusie met een Enschedese brouwerij.

Nieuwe bedrijvigheid werd vertegenwoordigd door een katoenfabriek, gasfabriek, breifabriek, meelfabriek, boterfabriek, 2 vleeswarenfabrieken en een landbouwwerktuigenfabriek. Het waren over het algemeen kleine bedrijven. In 1927 woedde een storm in de Achterhoek, die ook in Groenlo veel schade heeft aangericht.

Afbeelding 5

Bevolkingsontwikkeling gemeente Groenlo 1850-1940
(indexcijfers, waarbij 1850 in 2.422 inwoners = 100)

4.3. Stedebouwkundige structuur

Groenlo

Tegen de heuvelrug van Aalten naar Eibergen ligt de stad Groenlo. Groenlo is eeuwenlang een versterkte stad geweest met wallen en bastions. Na de inval van bisschop Berend van Galen kwam de vesting tot verval en in het begin van de vorige eeuw werden de muren en bastions bijna geheel gesloopt. De historische poorten Beltrummerpoort, de Lievelderpoort en de Nieuwepoort werden in 1832 ten behoeve van de aanleg van de nieuwe steenweg naar de Pruisische grens afgebroken en vervangen door bruggen.

De stedebouwkundige structuur van 1850 vertoonde het grachtpatroon, waarbinnen een eeuwenoud stratenpatroon. Een ringvormige gordel binnen de wallen was onbebouwd gebleven.

In dit stratenpatroon is in de periode 1850-1940 vrij weinig veranderd.

In die periode zijn functieverandering en verdichting evenals vervanging door sloop en bebouwing van de vanouds onbebouwde ruimte binnen de wallen in verband met de aanleg van het spoor de belangrijkste feiten.

Stadsboerderijen maakten plaats voor woonhuizen en de winkelfunctie werd belangrijk.

Aan de Notenboomstraat werden herenhuizen gebouwd. Bij de bebouwing en verdichting van de binnenstad valt de hiërarchie van straten op, smalle straten met lage bebouwing bijv. de Goudsmitsstraat en bredere straten met herenhuizen en winkels, bijv. Mattelier en Beltrumsestraat.

Binnen de stadswallen werd ook een aantal openbare gebouwen gestueerd; aan de Nieuwestraat het kantongerecht in 1905 en in 1907 werd de nieuwe Callixtuskerk gebouwd.

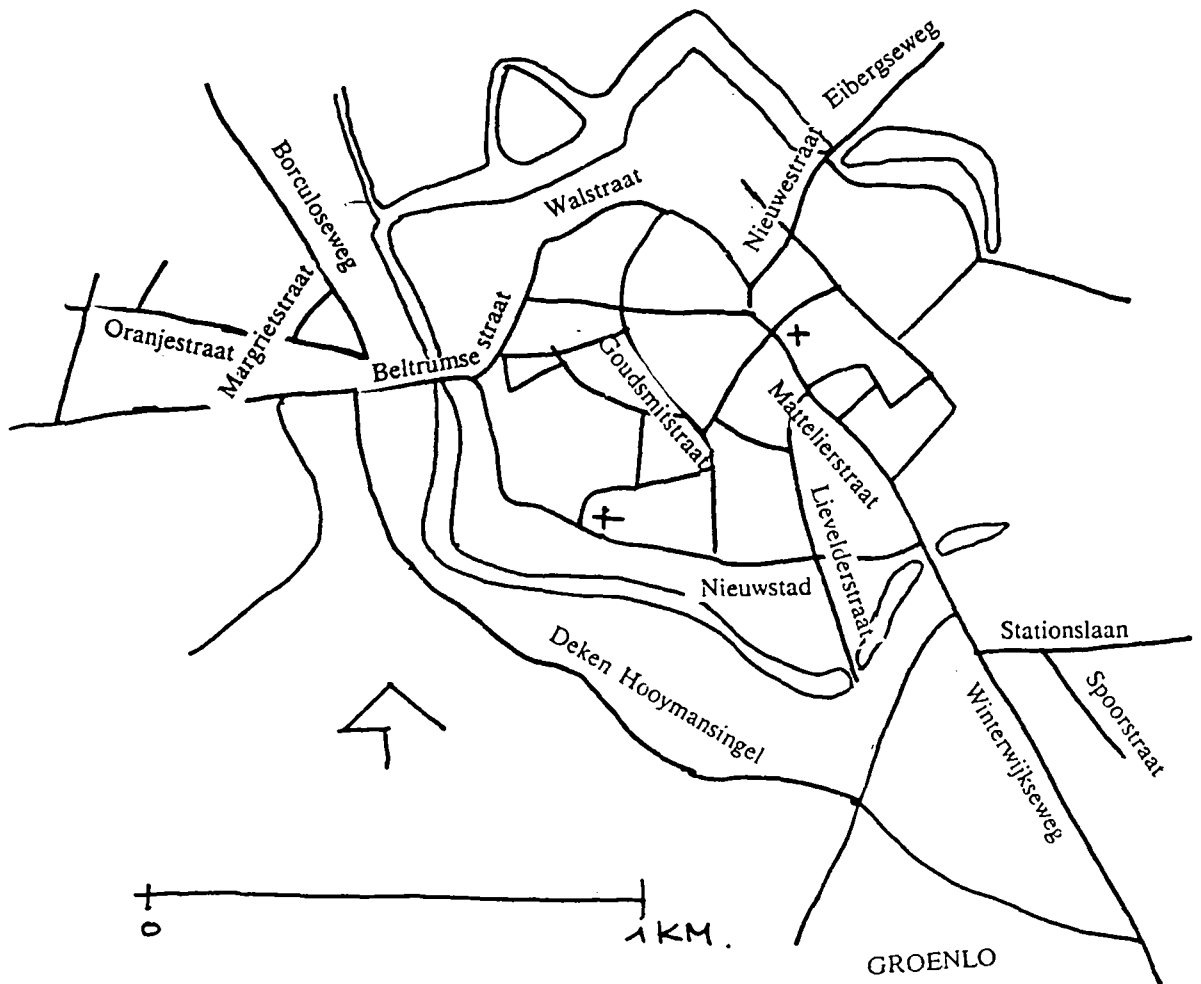
De toegangswegen naar de stad krijgen verspreid lintvormige bebouwing; villa's werden gebouwd. Aan de Winterswijkseweg, Eibergseweg, Lichtenvoordse- en Groenweg.

Eenzelfde ontwikkeling vond plaats langs de Borculoseweg en de Ruurloseweg, hier ontstonden echter meer middenstandswoningen.

De bierbrouwerij die aanvankelijk nog binnen de wallen lag, werd in 1854 verplaatst buiten de wallen aan de Eibergseweg.

Niet alleen de eerder genoemde toegangswegen werden bebouwd, aan de westzijde buiten de grachten werden rond 1920 aan de Margrietstraat, Oranjestraat en Wilhelminastraat middenstands- en arbeiderswoningen gebouwd. Eenzelfde ontwikkeling is te zien aan de Deken Hoymansingel.

Door de aanleg van het spoor ontstond de Stationslaan met daarlangs villa's en langs de Spoorstraat werden arbeiderswoningen gebouwd. Een en ander vond plaats na 1893 toen gemeentegronen nabij het station werden verkocht ten behoeve van nieuwbouw.

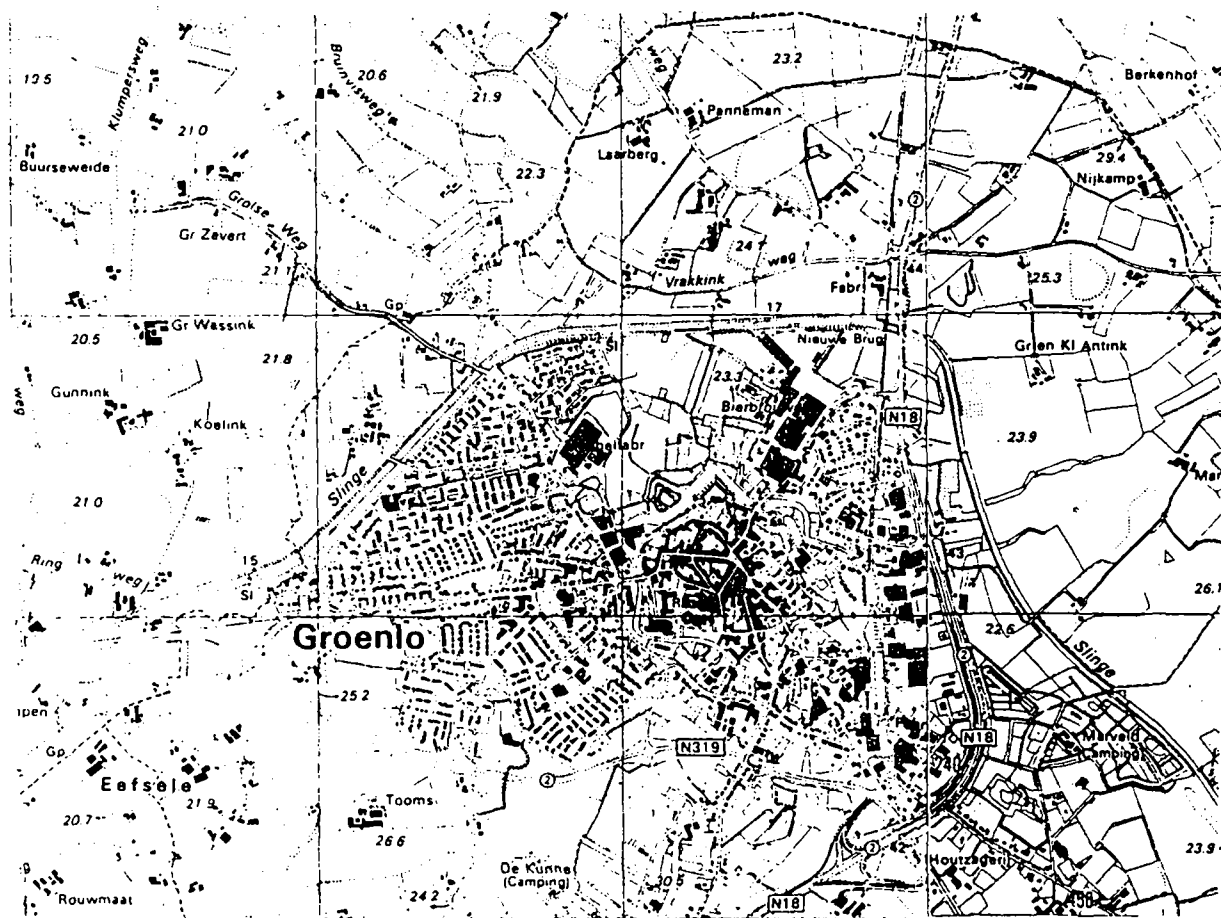
Verspreide bebouwing

Het grondgebied van de gemeente Groenlo bestaat voornamelijk uit kampenlandschap met verspreid liggende boerderijbebouwing. In het zuiden ligt een stoomhoutzaagmolen die ingericht is als museum.

4.4. Ontwikkelingen na 1940

De kern Groenlo is na 1940 in westelijke richting gaan groeien. Een oostelijke omleiding zorgt voor de ontsluiting van het industriegebied, dat aan deze zijde van de stad gesitueerd is. Binnen het grachtenpatroon heeft zich in de afgelopen decennia een aantal saneringen en functiewijzigingen voorgedaan ten behoeve van winkels, banken en woondoeleinden.

Groenlo omstreeks 1987

4.5 Karakterisering geïnterpreteerde bebouwing

Wonen

In de gemeente Groenlo zijn de volgende karakteristieke woonhuistypen te onderscheiden.

In de oude binnenstad binnen de stadsgracht wordt de Beltrumsestraat door een groot aantal 19e eeuwse lijstgevels en panden met een aanverwante opzet gedomineerd waartussen zich jongere gebouwen in een andere gedaante manifesteren. De meeste van deze panden zijn door de veelal later ingebrachte winkelfunctie op de begane grond aangetast. Een groepje 19e eeuwse herenhuizen uitgevoerd in een stijl die varieert van zeer eenvoudig tot rijk eclecticismisch, bevindt zich aan de na slechting van een bolwerk doorgetrokken Lievelderstraat en in de Notenboomstraat.

Van de uitvalswegen is de Winterswijkseweg het best voorzien van eind 19e en vroeg 20e eeuwse villa's, afgewisseld met eenvoudige bebouwing.

Bebouwing, bestaande uit eenvoudige woonhuistypen uit de jaren '30 van deze eeuw, is geconcentreerd aan de Lichtenvoordseweg.

Werken

In de categorie werken kunnen voor het buitengebied de boerderijen van het hallehuistype worden genoemd die veelal in een sterk traditionele vorm, met een hoge kap (zadeldak), - soms teruggelegen - deeldeuren met korfboog en met gebruikmaking van oude gebinten in de jaren 1890 tot 1930 zijn vernieuwd.

Belangrijk is de stoomhoutzagerij Nahuis uit de periode 1910-'20 die nog in werkende staat aanwezig is.

Infrastructuur

Op de boompjeswal is een trafohuisje van de PGEM met Amsterdamse en Haagse School-invloeden aangetroffen.

Het stationsgebouw uit 1884 is in vrijwel originele staat aanwezig, doch van de spoorlijn zelf is slechts het dijklichaam blijven liggen.

Maatschappelijke voorzieningen

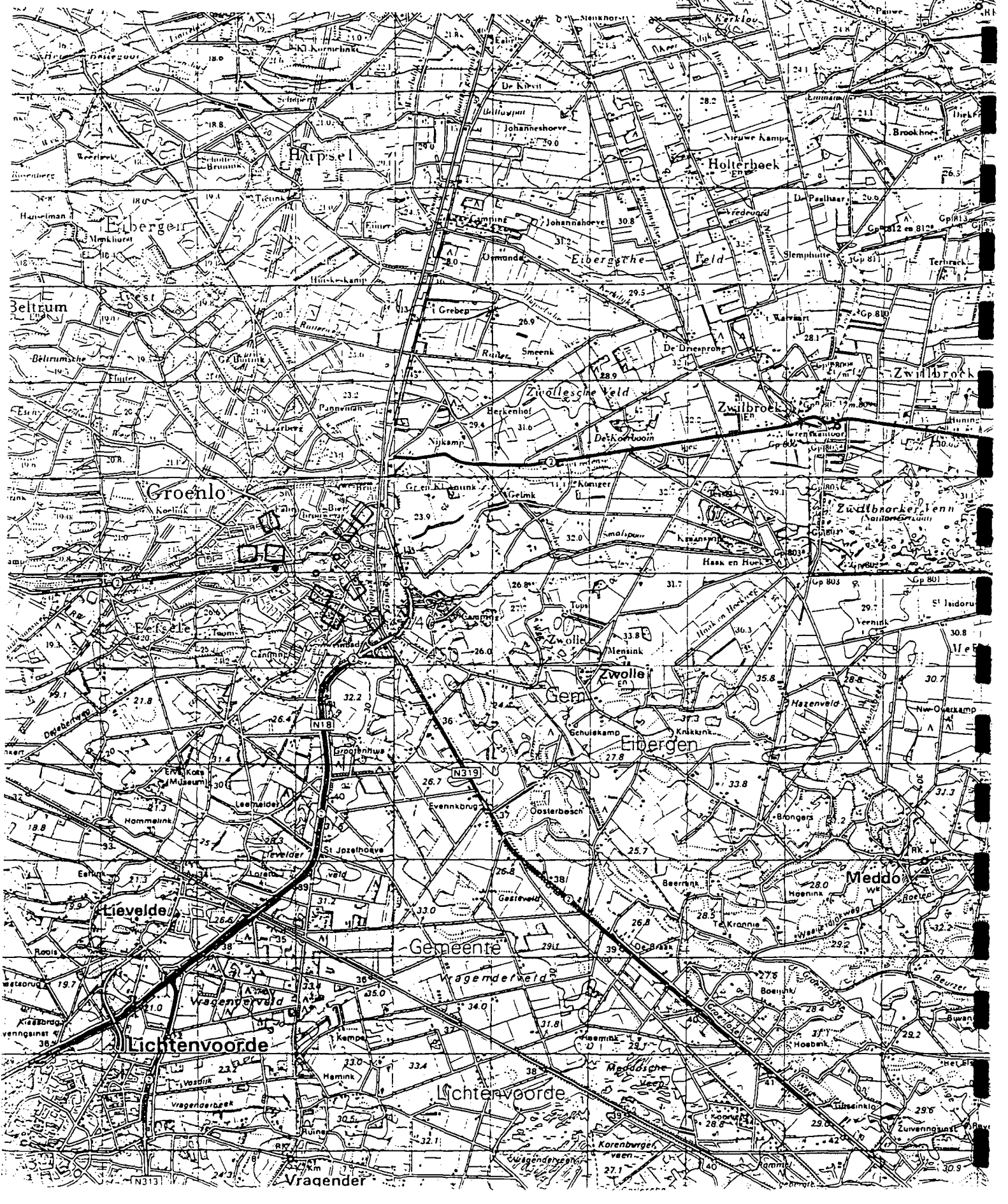
Het gemeentehuis van Groenlo heeft het huidige rijke eclectisch-classicistische uiterlijk na een verbouwing rond 1875 verkregen.

De neogotische R.K. Kerk op de stadswal, ontworpen door Tepe (rijksmonument) drukt een stempel op het stadsbeeld, evenals het nabijgelegen klooster en schoolgebouw, met als meest kenmerkende bouwperiodes rond 1890 (Neogothiek, met traptoren) en de jaren '30 van deze eeuw (waaronder de kapel).

De begraafplaatsen leveren verschillende objecten op: 19e eeuwse grafmonumenten rond de oude Calixtuskerk en een fraai vroeg 20e eeuwse lijkenhuisje met toegangshek op de Hervormde begraafplaats.

Kaart 1

TYPOLOGIE UITBREIDINGEN GEMEENTE GROENLO 1850-1940

4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Groenlo 1850-1940

Toelichting bij kaart 1

Type aanduiding	Type-omschrijving	Bijzondere gebieden
-----------------	-------------------	---------------------

Andere aanduidingen

- Lineaire ontwikkelingen

- functie: gemengd of wonen
- niet-planmatige en planmatige ontwikkelingen

4.7. Bijzondere gebieden

De term bijzonder gebied wordt gehanteerd voor gebieden die zijn gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940. Bij de beoordeling is de criterialijst (zie blad 18) gehanteerd volgens de zgn. "MIP-handleiding". Hierbij zijn grotere samenhangende (stede-)bouwkundige structuren bekeken. Bij de bouwkundige inventarisaties zijn samenhangende bouwkundige complexen aangegeven.

Dat in de gemeente geen of weinig bijzondere gebieden voorkomen, zegt niets over de schoonheid of opbouw van de gemeente.

Bijzondere gebieden gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940 komen in de gemeente Groenlo niet voor.

CRITERIA VOOR DE AANDUIDING BIJZONDERE GEBIEDEN

- I. Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:
  1. kwaliteit van het ruimtelijk concept;
  2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen;
  3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteit;
  4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkelingen (b.v. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark)
- II. Bijzondere historische betekenis, zoals:
  1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;
  2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;
  3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering)
- III. Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:
  1. betekenis als onderdeel van een groter geheel
  2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;
  3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel
- IV. Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)
- V. Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN/KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR

Archieven en bibliotheken

- * Rijksarchief in Gelderland
- * Gemeente Groenlo
- * Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteitsbibliotheek Beleidswetenschappen
- * Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek
- * Bibliotheken Provincie Gelderland

Afbeelding

- * Afbeelding 1 Gemeente Groenlo, 1865
- * Afbeelding 2 Indeling in dorpsgebieden en gemeenten
- * Afbeelding 3 Geomorfologische kaart gemeente Groenlo
- * Afbeelding 4 Belangrijkste wegen gemeente Groenlo omstreeks 1930
- * Afbeelding 5 Bevolkingsontwikkeling gemeente Groenlo 1850-1940
- * Kaart 1 Typologie uitbreidingen gemeente Groenlo 1850-1940

Geraadpleegd kaartmateriaal

- * Topografische kaart 1/25.000, 1/50.000, diverse jaargangen
- * Rivierkaart 1/10.000, circa 1915
- * Topografische en Militaire Kaart 1/25.000, 1850-1864
- * Kaartenboek van Gelderland 1843
- * J. Kuyper, Gemeenteatlas van Gelderland, 1868, Leeuwarden 1970

Literatuur

- * Buter, A., *In de stat van Grol; een portret van 700-jarig Groenlo*, Groenlo, 1977
- * Centrale cultuurtechnische commissie, *Rapport voor de ruilverkaveling Winterswijk-west*, Utrecht, 1981
- * Economisch Technologisch Instituut voor Gelderland, *Beknopte survey ten behoeve van de stedenbouwkundige plannen van de gemeente Groenlo*, Arnhem, 1968
- * Odink, H., *Een oude ticheloven en z'n bewoners*, in: *Archief De Graafschap*, 1957
- * Oudheidkundige vereniging Groenlo, *Grepen uit het Grols verleggen*, Groenlo, 1982
- * Oudheidkundige vereniging Groenlo, *Grepen uit het Grols verleggen, deel II*, Groenlo, 1984
- * Smit, V., *Bijdrage tot de spoorweggeschiedenis in de Graafschap, mede gezien vanuit Groenlo*, in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers*, 1984
- * Steenberg, H.J., *De Groenlose textielgeschiedenis*, in: *Archief De Graafschap*, 1955
- * Vemer, W.P., *Kroniek van Groenlo*, Groenlo, 1966

Oosterbeek, 1992

Stichting MIP-Gelderland
Oranjeweg 60
6861 BL OOSTERBEEK
tel. 085 - 336 326